

Pusztába kiáltott szómágia?

VISSZHANG - LXIII. évfolyam, 23. szám, 2019. június 7.

A *Szómágia* (ÉS, 2019/20., máj. 17.) című írásomra érkezett hozzászólásokból úgy tűnik, hogy szerzőiknek talán érdemes volna néhány korábbi írásomat is fellapozniuk. Ezek az *Egyre távolabb a jótól* (A), *A Nagy Szlovák Csatorna* (B) és a *Vízerő és politika* (C), amelyek a világhálón is olvashatók (danube.org/hu).

Meggyes Máté úgy véli, hogy *happy end*ként, vagyis *boldog vég(kifejlet)*ként mutatom be a visegrád-nagymarosi építkezés felfüggesztését, holott – mint írja – „az igazi huzavona csak akkor kezdődött”. Semmit sem írtam holmi boldog végkifejletről, éppen ellenkezőleg, „egy csalfa, vak reményekkel teli röpké korszak”-ról beszélek, amelynek elmúltával „az óriásgépek azt is megtanulták, hogyan tiporják le a civil mozgalmakat”, és „a világon egyre kevesebb a szabad folyó vagy folyószakasz”. Az ádáz huzavonák pedig a XIX. századi kezdetektől jellemzőek a rajnai és dunai vízerőszak történetére (A és B), beleértve a rendszerváltás utáni éveket is.

Verrasztó Zoltán, akinek elismerő sorait külön köszönöm, a környezetvédelem ügyét képviselve szintúgy alaposan kivette a részét különféle ádáz küzdelmekből. Már csak ezért is remélem, hogy megértőbben tud viszonyulni a „tájszépészeti szájtépészet”-hez. A folyótudomány és folyórehabilitáció elismert szakértője, Ellen Wohl arról ír, hogy az *egészséges folyó rendetlen*, és hogy mennyire másként tekintenek egy folyóra azok, akik értik, hogy milyen összefüggés van a folyók természetes, dinamikus alaktani komplexitása és a folyó mint élő rendszer egészsége között, vagyis az előbbi mennyire elengedhetetlen feltétele az utóbbinak (Wohl, 2016). A tájszépészet, szakszóval az ökológiai esztétika tárgya a (még meg nem nyomorított) természet érzéki tapasztalásának és értelmi megismerésének, megbecsülésének holisztikus elegye (Toadvine, 2010). Ilyesmiről persze mit sem tud az olyan gátrajongó, aki szerint a nagymarosi vízerőműre „lehetne lecsüngő növényeket telepíteni, vagyis kis költséggel még ezt a látványt is esztétikussá lehetne tenni” (Gánti, 2009). Az ilyen szintű ötleteket nevezte a dunai vízlépcsőrendszert ellenző Szalai Sándor szociológus, akadémikus – Benedek Elek hajdani gyermeklapja, a *Jó Pajtás* vicces rovatára utalva – „öcsike nadselű gondolatainak”.

A mottó második fele, a szájtépészet itt kettős jelentést hordoz. Egyrészt a Duna Kör mint civil környezetvédő mozgalom erőszakmentes eszköztárára, a kommunikáció különböző formáira utal. Mint írtam, „reméltük, hogy ha már nagyon sokan megértik majd, mi a tét a Duna-ügyben, akkor lehetetlenné válik az építkezés folytatása”. Másrészt viszont híven tükrözi, hogy a környezetvédelem ügye egyelőre nemhogy javulna, még aggasztóbb állapotban van, mint néhány évtizeddel ezelőtt.

Még egy megjegyzés Verrasztó Zoltán írásához. Szerinte nem érintettem egy lényeges problémát, nevezetesen a rendszerváltást. Arra kérem, vegye kézbe még egyszer azt a lapszámot. Az írásom egyik, hétbekezdésnyi részének az alcíme: *Szómágia és rendszerváltás*.

Teljesen más a helyzet Kard Aladárral és Szentgyörgyi Zsuzsával. Őket az elmúlt évtizedekben mélyen beléjük vésődött prekonceptió – vízlépcsőt mindenáron! – megakadályozza abban, hogy bármilyen, ezzel ellentétes álláspontot képesek legyenek mérlegelni. Tehetik, a nyomdafesték sokat elbír, még azt a nonszenszt is, hogy a folyami hajózásnál „nincs kipufogógáz, nincs dízelhajtás” (Szentgyörgyi), vagy azt az abszurdot, hogy az írásom „az alig néhány évtizede sokoldalú politikai ármánykodás közepette hazánkban elenyészett szörny újjáélesztésének kísérlete” (Kard).

Még két jellemző példa elfér a rendelkezésemre álló terjedelemben. Az energiatermelésre maximalizált, még a hajózás szempontjait is háttérbe szorító, a természetes élővilágot meg egyszerűen semmibe vevő

vízerőműrendszer (A, B) nagymarosi vízlépcsőjéről ezt olvashatjuk: „rendszerint vízerőműként emlegetik, holott alapvetően nem az volt a rendeltetése” (Szentgyörgyi). Honnan veszi? Éppen azok a szakemberek nevezték és *tervezték* folyton-folyvást vízerőműnek, akik állítólag „jó hazafiak is voltak, szolgálni és nem gyengíteni akarván nemzetüket” (Szentgyörgyi). Nos, ezek a jó hazaffyak voltak azok, akik kieroszakolták, hogy hazájuk, Magyarország, önként és dalolva adja át Csehszlovákiának a Duna saját területére tereléséhez szükséges azon jogokat, amelyeket a Rajna esetében Franciaország mint az első világháborúban győztes állam vett el a vesztes Németországtól, annak minden tiltakozása ellenére (B). A magyar tervezők tisztában voltak vele, hogy ha nem engednek a francia mintát követő Csehszlovákiának, akkor semmi se fog épülni. A csehszlovák és magyar jó hazaffyak huzavonájának a siralmas eredményét a magam részéről így értékeltem: „A csehszlovák nacionalisták jelentős relatív »nyereséget« könyvelhetnek el maguknak, hiszen több mint kétszeresére növekedik a Dunának az a szakasza, ahol mindkét parton csehszlovák zászlót lengethet a szél. Ami a környezeti károkat illeti, ebben mindkét ország bőségesen részesül, ha nem is egyenlő mértékben. Hasonlítgatni azonban fölösleges, az ökológia nem ismer nemzeti különbségeket” (B).

Kard Aladár sajnálja, hogy nem kapott *külön meghívót* Finta Lászlótól a Nyitott Műhelyben 2019. május 13-án a nagymarosi építkezés felfüggesztésének harmincadik évfordulóján tartott *nyilvános, meghirdetett* előadásomra (a *Szómágia* ennek a szerkesztett változata). Én is sajnálom. Ha eljött volna, elmondhatta volna a véleményét arról a Szentgyörgyi által is mélyen tisztelt mérnökről, aki egyetemi tankönyvében 1952-ben leírta ugyan, hogy a Rajna mentén épült oldalcsatorna nem gazdaságos, mert annak az elrendezését politikai szempontok határozták meg, de ugyanő a következő évben már a magyar kormányt igyekezett rávenni, hogy a csehszlovák elvtársakkal közösen építsenek egy ugyanolyat (C).

Évtizedek óta mind Kard Aladárnak, mind Szentgyörgyi Zsuzsának vagy akárki másnak bőven lett volna alkalma, hogy érdemben vitassa és ha tudja, cáfolja a hajdani írásaimban foglaltakat, amelyek tanulságát így összegeztem: „A tervezők talán még a kritikusoknál is jobban tudták, hogy amit terveztek, ami épül, az rossz.” Annyi év után itt volna az ideje mindezt megbeszélni. Én a magam részéről nyitott vagyok rá. *Hic Rhodus, hic salta!* Tisztelettel meghívom Szentgyörgyi Zsuzsát és Kard Aladárt egy kölcsönösen alkalmas időpontban tartandó nyilvános beszélgetésre a Nyitott Műhelybe, amelynek vezetője és lelke, Finta László tárt karokkal vár minket. Felkészülésként ajánlom (A)-t, (B)-t és (C)-t, és természetesen várom leendő beszélgetőtársaim javaslatait is.

Hivatkozások

Gánti, T. (2009) A természet kebelén. Sopron: Novum Verlag.

Toadvine, T. (2010) 'Ecological Aesthetics', in Sepp, H. R. and Embree, L. (eds) Handbook of Phenomenological Aesthetics. Dordrecht: Springer, 85–91. o.

Wohl, E. E. (2016) 'Messy Rivers are Healthy Rivers: The Role of Physical Complexity in Sustaining Ecosystem Processes', in Vietz, G. et al. (szerk.) River Flow 2016. International Conference on Fluvial Hydraulics, St. Louis, USA, 11–14 July 2016. River Basin Management Society, 24–29. o.